

Finansdepartementet

Statskontoret
Box 8110
104 20 Stockholm

Uppdrag till Statskontoret om visseblåsarfunktioner i staten

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statskontoret att kartlägga hur statliga myndigheter under regeringen arbetar med visseblåsarfunktioner för att upptäcka misstänkta fall av korruption och myndigheternas erfarenheter av det. Statskontoret ska också utreda om en gemensam visseblåsarfunktion för flera myndigheter kan vara ändamålsenlig i regeringens arbete mot korruption.

Uppdraget ska redovisas till regeringen (Finansdepartementet) senast den 16 december 2016.

Bakgrund

Statskontoret har på regeringens uppdrag kartlagt myndigheternas arbete för att förebygga korruption. Uppdraget redovisades den 14 oktober 2015 i rapporten Myndigheternas arbete för att förebygga och upptäcka korruption (Statskontoret 2015:23). Uppdraget utgick från den breda definition av korruption som används i regeringens skrivelse Riksrevisionsens rapport om statliga myndigheters skydd mot korruption (skr. 2012/13:167). Enligt denna utgörs korruption av att någon utnyttjar en offentlig ställning för att uppnå en otillbörlig vinning för sig själv eller andra. Detta kan även omfatta ageranden som inte är straffbelagda.

Statskontoret anför i rapporten att det finns generella brister i myndigheternas beredskap och medvetenhet om korruption, även om detta inte alltid lett till faktiska fall av korruption. Av Statskontorets rapport framgår även att det finns brister i hur de åtgärder som faktiskt vidtagits av myndigheter följs upp.

Statskontorets rapport visar att en stor del av de misstankar om korruption som anmäls kommer från de anställda. Däremot härrör endast en liten del av dessa från myndigheternas egna system för s.k. visselblåsare. Den låga andelen kan bero på ett flertal faktorer. En tänkbar förklaring som Statskontoret lyfter fram är att sådana funktioner fortfarande är relativt nya och endast förekommer i begränsad omfattning hos myndigheterna. Enligt Statskontoret kan det dock även finnas ovilja hos anställda att använda den egna myndighetens system för att anmäla misstankar mot en kollega, t.ex. en chef. Ett annat tänkbart skäl är otydlighet kring hur och till vem man ska vända sig med misstankar om korruption.

Närmare om uppdraget

Den statliga förvaltningens arbete mot korruption behöver stärkas. Ett sätt att göra detta är att säkerställa att misstankar om korruption ska kunna anmälas på ett enkelt sätt samtidigt som det finns rutiner för att ta hand om de misstankar som anmäls. Det bör därför kartläggas i vilken utsträckning statliga myndigheter under regeringen i dag har visselblåsarfunktioner, hur de används och av vem samt erfarenheterna av sådana funktioner. Statskontoret bör också bedöma i vilken utsträckning som olika organisatoriska förutsättningar, t.ex. myndigheternas storlek och geografiska spridning, påverkar användningen av visselblåsarfunktioner. Det är också av intresse att belysa vilka kostnader som myndigheterna har för sådana funktioner.

Det bör vidare utredas om en visselblåsarfunktion som är gemensam för flera myndigheter under regeringen kan vara ett ändamålsenligt och effektivt verktyg i statsförvaltningens arbete mot korruption. En sådan funktion ska vägas mot att respektive myndighet själv ansvarar för att organisera sin verksamhet så att myndigheten får kännedom om eventuella misstankar om korruption. Särskild vikt bör vid denna bedömning läggas vid myndigheternas olika typer av verksamheter och vilka risker som normalt omgärdar dessa, med utgångspunkt i den uppdelning som Statskontoret gjort i den ovan nämnda rapporten.

En förutsättning för visselblåsarfunktioner är att de inte får upplevas inskränka det meddelarskydd som följer av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Statskontoret ska i sin bedömning analysera risken för att en visselblåsarfunktion upplevs på det sättet och hur denna risk påverkas av om det är en gemensam funktion eller myndigheternas egna funktioner.

För att en visselblåsarfunktion ska fylla sitt syfte måste anmälda situationer kunna följas upp och adekvata åtgärder vidtas vid behov. Det behöver också finnas rutiner för att hantera anmälningar som visar sig falla

utanför definitionen av korruption. I uppdraget att utreda hur en eventuell gemensam visselblåsarfunktion kan fungera ska det därför också ingå att utreda formerna för hur anmälningar ska hanteras och vem som ska hantera dessa. Det ska också ingå att utreda vilken personkrets som ska kunna använda en sådan funktion.

Statskontoret ska kartlägga vilka juridiska frågeställningar som skulle aktualiseras vid ett införande av en gemensam funktion och hur dessa bör påverka utformningen av denna. Det kan exempelvis avse frågor om offentlighet och sekretess, särskilt skyddet för uppgifter som rör rikets säkerhet, skyddet för arbetstagare som slår larm, samt personuppgiftsbehandling och konsekvenser för den personliga integriteten.

Statskontoret ska därutöver utreda

- vilka kostnader som en gemensam funktion skulle ge upphov till och hur de vid ett införande kan finansieras,
- om användningen av en eventuell gemensam funktion ska vara frivillig eller obligatorisk för samtliga myndigheter eller vissa särskilt utpekade myndigheter, och
- vilka eventuella ytterligare åtgärder som är nödvändiga för ett effektivt genomförande av en gemensam visselblåsarfunktion.

Statskontoret ska vid uppdragets genomförande samråda med Arbetsgivarverket, Datainspektionen, Ekonomistyrningsverket, Försvarets materielverk, Försvarmakten, Justitiekanslern, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och övriga myndigheter som Statskontoret bedömer vara relevanta. Statskontoret ska vidare föra en löpande dialog med Värdegrundsdelegationen.

Statskontoret ska hålla de centrala arbetstagarorganisationerna på det statliga avtalsområdet informerade om arbetet och ge dem möjlighet att framföra synpunkter.

På regeringens vägnar

Ardalan Shekarabi

Mikael Vall

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Justitiedepartementet/L4, L5, L6, SSK och Å
Utrikesdepartementet/IH
Försvarsdepartementet/RS
Finansdepartementet/BA, EA E2, ESA och SFÖ
Arbetsmarknadsdepartementet/ARM och RS
Värdegrundsdelegationen
Arbetsgivarverket
Datainspektionen
Ekonomistyrningsverket
Försvarets materielverk
Försvarsmakten
Justitiekanslern
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Säkerhetspolisen
Åklagarmyndigheten
Offentliganställdas Förhandlingsråd/S,P,O
Saco-S
Seko, Service- och kommunikationsfacket